

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ДОРОСІНСЬКА ГАННА МИХАЙЛІВНА

УДК 343.13+ 343.137

**ПОРУШЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ
ЩОДО ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

КИЇВ – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Київському національному університеті внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Удалова Лариса Давидівна,
Київський національний університет внутрішніх справ,
начальник кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Аленін Юрій Павлович,
Одеська національна юридична академія,
завідувач кафедри кримінального процесу

доктор юридичних наук, професор
Ищенко Андрій Володимирович,
Київський національний університет внутрішніх справ,
професор кафедри криміналістики

Захист відбудеться «21» січня 2010 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.05 у Київському національному університеті внутрішніх
справ за адресою: ДП – 680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного
університету внутрішніх справ за адресою: ДП – 680, м. Київ, пл.
Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «11» грудня 2009 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Є.Д. Лук'янчиков

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена, з одного боку, потребою внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України, з другого – необхідністю розроблення науково-обґрунтованих пропозицій стосовно реформування порядку досудового розслідування щодо депутатів місцевої ради, з третього – орієнтацією України на світові досягнення розвинутих держав для врахування їх досвіду.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» (2006) у слідчій практиці виникли складні питання, які стосуються порядку провадження у тих кримінальних справах, що були порушені під час дії Закону України від 08.09.2005 «Про внесення змін до Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» та до набуття ним чинності.

Вказаним Законом передбачалось, що депутати місцевої ради не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності, піддані запобіжним заходам у вигляді підписки про невийїзд або взяття під варту без надання згоди відповідною радою. Законом України (2006) цей порядок скасовано та одночасно передбачено нові правила порушення кримінальних справ та застосування запобіжних заходів стосовно депутатів місцевих рад. 87,3 % респондентів пропонують поновити порядок, відповідно до якого депутати місцевих рад не могли бути притягнуті до кримінальної відповідальності, піддані запобіжному заходу у вигляді взяття під варту без попереднього розгляду цього питання місцевою радою. Повноваження порушувати кримінальну справу надано тільки Генеральному прокурору України, його заступникам, прокурорам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя в межах їх повноважень. Також Законом передбачено, що запобіжні заходи відносно депутатів місцевих рад у вигляді підписки про невийїзд чи взяття під варту обираються виключно судом.

Крім того, у проекті Кримінально-процесуального кодексу України (№1233) міститься Глава 49 «Особливий порядок провадження у кримінальних справах щодо окремої категорії осіб». У статті 467 проекту Кримінально-процесуального кодексу України вказано, що вимоги цієї глави застосовуються у кримінальних справах відносно депутатів місцевих рад.

Вказані питання потребують глибокого осмислення, систематизації, узагальнення існуючого матеріалу, розробки на цій основі пропозицій щодо вдосконалення діючого Кримінально-процесуального кодексу України та законодавства про статус депутатів місцевих рад.

Значний вклад у вирішення цих проблем зробили такі вчені, як: Ю.П. Алєнін, В.П. Бахін, М.Ф. Волкодаєв, С.Г. Волкотруб, В.І. Галаган, А.Я. Дубинський, А.В. Іщенко, О.В. Капліна, Н.С. Карпов, В.С. Кузьмічов, Л.Л. Лабенська, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Маляренко, В.П. Мікулін, В.А. Познанський, З.І. Светланава, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова,

О.В. Чернецька, О.Г. Шило, М.Є. Шумило.

Однак, на дисертаційному рівні ще не розглядалися особливості порушення кримінальних справ щодо депутатів місцевих рад та проведення щодо них досудового розслідування.

Зазначені вище обставини, на думку автора, свідчать про актуальність обраної теми дисертації, її науково-теоретичну та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження пов'язаний, зокрема, з положеннями Комплексної програми профілактики злочинності на 2007–2009 рр., затвердженою постановою Кабінету Міністрів України № 1767 від 20.12.2006, Концепції вдосконалення судівництва для утворення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затвердженої Указом Президента України № 361/2006 від 10.05.2006.

Дисертація виконана відповідно до Пріоритетних напрямів наукових і дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ, на період 2004–2009 рр. (затверджені наказом МВС України № 755 від 05.07.2004), планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Київського національного університету внутрішніх справ на 2006–2008 рр.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є здійснення комплексного наукового аналізу теоретичних і практичних проблем порушення кримінальних справ відносно депутатів місцевих рад та проведення досудового розслідування у таких справах.

Відповідно до поставленої мети зроблено спробу розв'язати такі наукові завдання, що визначають зміст дисертаційного дослідження:

- з'ясувати сутність правового статусу депутата місцевої ради;
- систематизувати теоретичний та емпіричний матеріал стосовно розуміння відповідальності депутатів місцевої ради;
- розглянути порядок порушення та відмови в порушенні кримінальної справи відносно депутата місцевої ради;
- визначити особливості проведення досудового розслідування у кримінальних справах, порушених щодо депутатів місцевих рад;
- висвітлити сучасний стан правової регламентації порушення та розслідування кримінальної справи щодо депутата місцевої ради;
- розробити практичні рекомендації стосовно застосування заходів процесуального примусу та можливостей проведення слідчих дій відносно зазначеного кола осіб;
- розробити обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення кримінально-процесуальної форми у справах цієї категорії.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають при порушенні кримінальних справ та проведенні досудового розслідування щодо депутатів місцевих рад.

Предмет дослідження – порушення та розслідування кримінальних справ щодо депутата місцевої ради.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є загальні закони та категорії теорії пізнання. Для вирішення завдань за темою роботи використовувалися наступні методи: *формально-юридичний* – застосовувався при опрацюванні норм чинного Кримінально-процесуального кодексу України та його проекту, обґрунтуванні висновків і пропозицій щодо їх доповнення чи уточнення. *Логіко-семантичний* метод використано для поглибленого вивчення понятійного апарату. *Соціологічний* (анкетування й інтерв'ювання) – для опитування слідчих та прокурорів; *статистичний* – для узагальнення матеріалів дослідчих перевірок, кримінальних справ. *Порівняльно-правовий* – для аналізу поглядів вчених щодо досліджуваної проблеми, а також норм чинного кримінально-процесуального законодавства України та законодавства інших держав. *Методи класифікації і групування* використовувалися для виділення окремих видів повноважень (прав і обов'язків) народного депутата та гарантій їх реалізації.

Нормативну базу дослідження становлять: Конституція України, чинне кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство, проект нового Кримінально-процесуального кодексу України (реєстр. №1233), міжнародно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою України, рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України, постанови Пленуму Верховного Суду України, відомчі нормативно-правові акти, а також кримінально-процесуальне законодавство окремих зарубіжних країн.

Емпіричну базу дослідження становлять дані, одержані в результаті вивчення 127 кримінальних справ, порушених відносно депутатів місцевих рад, анкетування 145 слідчих, 73 прокурорів, які представляють різні регіони держави.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у вітчизняній науці кримінально-процесуального права вперше проведено комплексне дослідження питань, пов'язаних з порушенням кримінальних справ щодо депутатів місцевих рад та проведенням по ним досудового розслідування.

Відповідно до одержаних в ході дослідження наукових результатів автор виносить на захист наступні положення:

вперше:

- доведено, що ст. 97 Кримінально-процесуального кодексу України слід доповнити положенням про внесення органом досудового розслідування подання Генеральному прокурору України, його заступнику, прокурору Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя щодо порушення кримінальної справи щодо депутата місцевої ради;

- запропоновано доповнити Кримінально-процесуального кодексу України новою статтею 151¹ «Особливості застосування запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд щодо депутата місцевої ради»;

- сформульовано висновок, що рішення про відмову в порушенні кримінальної справи щодо депутата місцевої ради має приймати в межах повноважень Генеральний прокурор України, його заступник, прокурори

Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя;

- обґрунтовано доцільність встановити такий порядок, відповідно до якого виключно за рішенням суду мають застосовуватися щодо депутатів місцевих рад наступні заходи кримінально-процесуального примусу: запобіжні заходи, які не вказані у ч. 2 ст. 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»; відсторонення депутата від посади у разі притягнення його до кримінальної відповідальності; проведення особистого обшуку;

- доведено, що депутат місцевої ради має затримуватися органом досудового розслідування за підозрою у вчиненні злочину за згодою прокурора, за винятком випадків затримання на місці злочину;

- запропоновано з п. 2 ч. 2 ст. 468 проекту Кримінально-процесуального кодексу України виключити словосполучення «на підставі висновку колегії у складі трьох суддів апеляційного суду щодо наявності ознак злочину»;

- сформульовано висновок, що у Главі 26 проекту Кримінально-процесуального кодексу України слід передбачити наступну підставу закриття кримінальної справи: «відсутність згоди відповідної ради на притягнення як обвинуваченого депутата»;

удосконалено:

- порядок, згідно з яким депутат місцевої ради не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований без надання згоди відповідною місцевою радою;

- положення, що особливий порядок порушення кримінальних справ щодо депутатів місцевих рад стосується виключно справ публічного обвинувачення. Водночас вказаний порядок не може поширюватися на випадки, коли питання про притягнення до кримінальної відповідальності депутата у вчиненні злочину приватного обвинувачення (ч. 1 ст. 27 Кримінально-процесуального кодексу України) порушує не держава, а потерпілий від відповідного злочину;

дістало подальшого розвитку:

- положення, що перевірку заяв та повідомлень про злочини, вчинені депутатами місцевих рад, а також досудове слідство повинен проводити слідчий прокуратури або особисто прокурор;

- обґрунтування про обов'язкову участь прокурора при провадженні слідчих дій з участю депутата місцевої ради, що притягнутий як обвинувачений;

- положення про комплекс елементів, що визначають правовий статус депутата місцевої ради.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано та обґрунтовано висновки і пропозиції, які сприятимуть вдосконаленню науково-дослідної роботи, активізації навчання спеціалістів і підвищенню ефективності діяльності органів дізнання та досудового слідства стосовно особливостей провадження досудового слідства щодо депутатів місцевої ради.

На користь практичного значення викладених у роботі висновки і

пропозицій свідчить те, що вони використовуються:

у практичній діяльності органів досудового розслідування – використовується Головним слідчим управлінням МВС України в системі службової підготовки та практичній діяльності органів досудового слідства МВС України (акт впровадження від 09.02.2009), слідчих підрозділів ГУМУС України в Запорізькій області (акт впровадження від 05.02.2009);

у навчальному процесі – при розробці текстів лекцій та навчально-методичних матеріалів проведення семінарів і практичних занять з навчальної дисципліни «Кримінальний процес», що підтверджено актами впровадження: Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження від 05.01.2009), Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження від 19.02.2009).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації доповідалися автором на науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (жовтень 2007 року, м. Сімферополь); всеукраїнській науково-практичній конференції «Удосконалення діяльності ОВС з попередження і розкриття злочинів та інших правопорушень» (листопад 2007 року, м. Запоріжжя); всеукраїнській науково-практичній конференції «Досудове слідство: шляхи вдосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства» (січень 2008 року, м. Івано-Франківськ), науково-практичній конференції «Криміналістика у протидії злочинності» (жовтень 2009 року, м. Київ).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дістали відображення у семи наукових публікаціях, серед яких – чотири статті – опубліковані у виданнях, включених ВАК України до переліку фахових з юридичних наук, три статті – у збірниках тез конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, двох додатків на семи сторінках, списку використаних джерел (131 найменувань). Повний обсяг дисертації становить 179 сторінки, з них загальний обсяг тексту – 155 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; охарактеризовано мету, головні завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію та впровадження, а також щодо публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 «Правовий статус депутата місцевої ради та гарантії його діяльності» складається із двох підрозділів і присвячений дослідженню

питань стосовно визначення поняття, а також змісту основних елементів правового статусу депутата місцевої ради.

У підрозділі 1.1. «Правовий статус депутата місцевої ради» на основі комплексного опрацювання наукових джерел, законодавства було з'ясовано правовий статус депутата місцевої ради.

Розкрито сутність основних структурних елементів його правового статусу, а саме: правосуб'єктність; термін виникнення і припинення дії депутатського мандату; функції, права та обов'язки; гарантії діяльності депутатів та їх відповідальність.

Зазначено, що правовий статус депутата місцевої ради – це комплекс елементів, що поєднує нормативно регламентовані характеристики інституту депутата місцевої ради як представника територіальної громади, громадського діяча та суб'єкта представницького органу місцевого самоврядування, який здійснює функції та повноваження на підставі Конституції та законів України.

У підрозділі 1.2. «Гарантії діяльності депутата місцевої ради» на основі опрацювання Конституції України, законів України, розглянуто зміст інституту депутатської недоторканності.

Аналіз Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» дозволяє визначити гарантії їх діяльності. Вони являють собою певну систему норм, умов і вимог, які забезпечують у своїй сукупності додержання законодавства щодо реалізації цих гарантій, а також їх захисту. Гарантії депутатської діяльності полягають: у непорушності повноважень депутата, забезпеченні умов їх здійснення; у звільненні депутата місцевої ради від виробничих або службових обов'язків для виконання депутатських повноважень; в охороні трудових та інших прав депутата; у особливостях порушення кримінальної справи стосовно депутата місцевої ради та застосування запобіжного заходу.

Доведено, що, у порівнянні з раніше діючим законодавством, кримінально-процесуальні гарантії діяльності депутата місцевої ради значно обмежені.

Автор пропонує надати депутатам місцевих рад гарантії депутатської недоторканності виключно для ефективного та безперешкодного здійснення своїх повноважень.

Розділ 2 «Порядок порушення та відмови в порушенні кримінальної справи відносно депутата місцевої ради» складається з двох підрозділів, у яких розглядаються процесуальні питання дослідчого кримінального процесу щодо депутата місцевої ради.

У підрозділі 2.1. «Порядок порушення кримінальної справи відносно депутата місцевої ради» аналізуються порядок порушення кримінальної справи щодо депутата місцевої ради.

Доведено, що ст. 97 Кримінально-процесуального кодексу України слід доповнити наступним положенням: «Якщо при перевірці заяви або повідомлення про злочин встановлено, що він вчинений депутатом місцевої ради, орган досудового розслідування за згодою прокурора, який здійснює нагляд за законністю порушення кримінальної справи, вносить подання

відповідно Генеральному прокуророві України, його заступнику, прокурорам Автономної Республіки Крим, області, міст Києва або Севастополя. Таке ж подання вправі внести прокурор. При вирішенні цього питання прокурор зобов'язаний ознайомитися з усіма матеріалами, що містять підстави для порушення кримінальної справи, перевірити законність одержання доказів. Внесення та розгляд подання здійснюється у межах строків, зазначених у ч. 4 цієї статті».

Автор вважає за необхідне на законодавчому рівні вирішити питання про збільшення строків попередньої перевірки по злочинам, які вчиняються депутатами місцевих рад. Практичне вирішення цього питання, на думку дисертанта, повинно бути у наданні права зазначеним прокурорам, у необхідних випадках, продовжувати строк розгляду заяв та повідомлень про злочини до 30 діб.

На підставі проведеного порівняльного аналізу кримінально-процесуального законодавства РФ та України автор пропонує виключити з п. 2 ч. 2 ст. 468 проекту Кримінально-процесуального кодексу України словосполучення «на підставі висновку колегії у складі трьох суддів апеляційного суду щодо наявності ознак злочину». Відповідного корегування потребують і частини 3, 4 цієї статті.

У підрозділі 2.2. «Порядок відмови в порушенні кримінальної справи відносно депутата місцевої ради» розглянуто особливості одного з можливих рішень, яке може бути прийнято щодо депутата місцевої ради у першій стадії кримінального процесу – це відмова в порушенні кримінальної справи (п. 2 ч. 2 ст. 97, ст. 99 Кримінально-процесуального кодексу України).

Автор аналізує підстави, передбачені законом для прийняття даного рішення, що встановлюються, як правило, в результаті перевірочних дій та робить висновок, що наявність у законі вичерпного переліку обставин для відмови в порушенні кримінальної справи, а також їх чітке формулювання, є важливою передумовою законності та обґрунтованості рішення, що приймається.

Під час розгляду питання про особливості прийняття рішення про відмову у порушенні кримінальної справи щодо депутата місцевої ради дисертант доводить, що рішення про відмову в порушенні кримінальної справи щодо депутата має приймати в межах своїх повноважень Генеральний прокурор України, його заступник, прокурори Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя. Як наслідок, пропонується доповнити ч. 1 ст. 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» наступним положенням: «Ці ж прокурори в межах повноважень приймають рішення про відмову в порушенні кримінальної справи стосовно депутата місцевої ради».

Розділ 3 «Особливості проведення досудового розслідування відносно депутата місцевої ради «складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Порядок притягнення депутата місцевої ради як обвинуваченого» автор, розглянувши питання про притягнення депутата місцевої ради як обвинуваченого, зазначає, що це є частиною функції

кримінального переслідування, а тому судді не повинні перебирати на себе не властиву їм функцію.

Дисертант підкреслює, що наявність у кримінальній справі висновку колегії у складі трьох суддів апеляційного суду, необхідного для винесення відповідним прокурором постанови про притягнення депутата місцевої ради як обвинуваченого, може відобразитися на законності та обґрунтованості прийняття судом рішення при розгляді кримінальної справи у першій інстанції. Судді, які здійснюють правосуддя, будуть пов'язані рішенням своїх колег, що було прийнято у стадії досудового розслідування, про наявність ознак злочину в діях депутата.

На підставі викладеного, автор пропонує виключити з п. 2 ч. 2 ст. 468 проекту Кримінально-процесуального кодексу України словосполучення «на підставі висновку колегії у складі трьох суддів щодо наявності ознак злочину».

На думку автора у п. 2 ч. 2 ст. 468 проекту Кримінально-процесуального кодексу України має бути записано, що постанова про притягнення депутата місцевої ради як обвинуваченого виноситься відповідним прокурором, якому надане повноваження порушувати щодо нього кримінальну справу в порядку, встановленому ч. 1 ст. 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад».

З метою уникнення невизначеності через наявність в одній справі кількох різних постанов про притягнення як обвинуваченого пропонуємо вдосконалити форму цього процесуального документу. У текст такої постанови має бути включений «...пункт, згідно з яким з моменту винесення постанови про нове обвинувачення постанова про попереднє обвинувачення скасовується».

У підрозділі 3.2. «Застосування запобіжного заходу щодо депутата місцевої ради» автор розглядає такі запобіжні заходи щодо депутата місцевої ради як підписка про невиїзд та взяття під варту.

На думку автора, прийнятним є наступний порядок обрання судом запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд щодо депутата місцевої ради. Якщо орган дізнання, слідчий вважає, що є підстави для застосування запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд щодо депутата місцевої ради, він вносить за згодою прокурора подання до суду. Таке ж подання вправі внести прокурор. При вирішенні цього питання прокурор зобов'язаний ознайомитися з усіма матеріалами, що дають підстави для обрання запобіжного заходу, перевірити законність одержання доказів, їх достатність для обвинувачення. Суди не повинні приймати до провадження подання, якщо воно не було погоджено з прокурором, або той із ним не погодився, або з подання незрозуміло, який саме прокурор (його посада і прізвище) дав згоду.

Порядок обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту щодо депутатів місцевих рад автор пропонує викласти у ч. 2 ст. 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» у наступній редакції: «Запобіжний захід у вигляді взяття під варту щодо депутата місцевої ради застосовується виключно судом після надання згоди відповідною місцевою радою. Для одержання згоди

місцевої ради на арешт депутата відповідний прокурор вносить у раду подання. Воно може бути внесено і прокурором вищого рівня. Прокурор вищого рівня може відкликати подання, внесені в раду прокурором нижчого рівня. Подання вноситься перед наданням судом згоди на арешт. Рада розглядає подання прокурора не пізніше ніж у місячний строк, приймає вмотивоване рішення і в триденний строк повідомляє про нього прокурора. Депутат має право брати участь у розгляді радою питання про його арешт. У разі відмови сільської, селищної, міської (міста районного значення), районної у місці ради в наданні згоди на арешт депутата, для вирішення цього питання по суті прокурор має право внести подання до відповідної районної чи міської ради. У разі відмови міської або районної ради надати таку згоду, питання може бути вирішено по суті за поданням прокурора Автономної Республіки Крим або прокурора області, міст Києва та Севастополя, Верховною Радою Автономної Республіки Крим чи відповідною радою. У разі незгоди з рішенням обласної, міської ради, Київської міської ради та Севастопольської міської ради про відмову в наданні згоди на арешт депутата, Генеральний прокурор України має право звернутися з поданням про вирішення питання по суті до Верховної Ради України. Прокурор, який вносив подання до місцевої ради, у триденний строк з дня закінчення провадження по справі зобов'язаний повідомити раду, що надала згоду на його арешт, про наслідки слідства».

У підрозділі 3.3. «Застосування інших заходів процесуального примусу відносно депутата місцевої ради» автор розглядає питання про особливості застосування органами досудового розслідування деяких заходів процесуального примусу щодо депутатів місцевих рад, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, а саме: відсторонення депутата місцевої ради від посади; особливості затримання депутатів місцевих рад та обрання щодо них запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою.

На думку автора слід встановити такий порядок, згідно з яким виключно за постановою суду мають застосовуватися щодо депутатів місцевих рад наступні заходи кримінально-процесуального примусу: накладення арешту на майно; проведення особистого обшуку.

Підрозділ 3.4. «Закриття кримінальної справи відносно депутатів місцевої ради» автор присвятив одній з форм закінчення досудового слідства – закриттю кримінальної справи (ст. 212 Кримінально-процесуального кодексу України). Дисертант, розглянувши всі існуючі підстави для закриття кримінальної справи, пропонує закріпити їх у главі 26 проекту Кримінально-процесуального кодексу України та внести відповідні зміни до ст. 6 діючого Кримінально-процесуального кодексу України.

У підрозділі 3.5. «Прокурорський нагляд та судовий контроль за порушенням справ та досудовим розслідуванням щодо депутатів місцевих рад» автор наголошує, що нагляд прокурора за законністю порушення кримінальної справи щодо депутата місцевої ради, проведення досудового розслідування має певні особливості.

Дисертант вважає, що Генеральний прокурор України повинен мати повноваження порушувати кримінальні справи лише у виняткових випадках щодо депутатів обласних рад та інших прирівняних до них депутатів. Пояснюється це тим, що інакше взагалі буде виключена можливість застосування ст. 236 Кримінально-процесуального кодексу України, яка передбачає оскарження дій прокурора вищестоящому прокурору.

Участь прокурора у справах про злочини депутатів місцевих рад має бути більш активною. Це підтверджують 91,3% опитаних респондентів. На думку дисертанта, у Кримінально-процесуального кодексу України слід передбачити обов'язкову участь прокурора при провадженні всіх слідчих дій з участю депутата місцевої ради, який перебуває у процесуальному статусі підозрюваного або обвинуваченого.

Враховуючи тему дослідження, автор розглянув тільки ті аспекти здійснення судового контролю, які стосуються порушення та розслідування кримінальних справ щодо депутатів місцевих рад.

Дисертант вважає, що розширення меж судового контролю у справах про злочини депутатів місцевих рад у проекті Кримінально-процесуального кодексу України є невдалим. Так, відповідно до ч. 2 ст. 468 проекту, колегія у складі трьох суддів апеляційного суду дає висновок щодо наявності ознак злочину у діях депутата. Така діяльність, як вже зазначалось, не має жодного відношення до судової компетенції, а є частиною функції кримінального переслідування, яку суд не вправі здійснювати.

ВИСНОВКИ

У **висновках** на основі проведеного комплексного й системного дослідження виконаного на основі аналізу чинного законодавства та практики його реалізації, теоретичного осмислення наукових праць вчених, сформульовані положення та пропозиції, що відповідають вимогам наукової новизни, мають теоретичне і практичне значення для науки та правоохоронної практики й полягають у наступному:

1. Правовий статус депутата місцевої ради – це комплекс елементів, що поєднує нормативно регламентовані характеристики інституту депутата місцевої ради як представника територіальної громади, громадського діяча та суб'єкта представницького органу місцевого самоврядування, який здійснює функції та повноваження на підставі Конституції та законів України. Структурні елементи правового статусу депутата місцевої ради наступні: правосуб'єктність; термін виконання і припинення дії депутатського мандату; функції, права та обов'язки; гарантії діяльності депутата; відповідальність депутата.

2. Обґрунтовано, якщо при перевірці заяви або повідомлення про злочин встановлено, що він вчинений депутатом місцевої ради, орган досудового

розслідування за згодою прокурора, який здійснює нагляд за законністю порушення кримінальної справи, вносить подання відповідно Генеральному прокуророві України, його заступнику, прокурорам Автономної Республіки Крим, області, міст Києва або Севастополя. Таке ж подання вправі внести прокурор. При вирішенні цього питання прокурор зобов'язаний ознайомитися з усіма матеріалами дослідчої перевірки, що містять підстави для порушення кримінальної справи, перевірити законність одержання доказів. Внесення та розгляд подання здійснюється у межах строків, зазначених у ч. 4 ст. 97 Кримінально-процесуального кодексу України.

3. Перевірку заяв та повідомлень про злочини, вчинені депутатами місцевих рад, а також досудове слідство повинен проводити слідчий прокуратури або особисто прокурор.

4. Доводиться доцільність видання Генеральним прокурором України вказівки або наказу про порядок застосування чинного законодавства з питань порушення кримінальних справ щодо депутатів місцевих рад.

5. Пропонується доповнити ч. 1 ст. 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» наступним реченням: «Кримінальна справа приватного обвинувачення щодо депутата місцевої ради, який вчинив протиправні дії, не пов'язані з виконанням представницьких функцій місцевого самоврядування, порушується в загальному порядку, передбаченому ст. 27 Кримінально-процесуального кодексу України.

6. Обґрунтовано, що відносно депутата місцевої ради не повинна здійснюватися протокольна форма досудової підготовки матеріалів.

7. Доведено, що рішення про відмову в порушенні кримінальної справи щодо депутата місцевої ради має приймати в межах повноважень Генеральний прокурор України, його заступник, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

8. Пропонується поновлення порядку, згідно з яким депутат не може бути притягнутий як обвинувачений, заарештований без надання згоди відповідною місцевою радою.

9. Обґрунтовано доповнення Кримінально-процесуального кодексу України новою статтею 151¹ «Особливості застосування запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд щодо депутата місцевої ради». Можливий і інший варіант. Слід передбачити у Кримінально-процесуального кодексу України окрему главу під назвою: «Особливий порядок провадження у кримінальних справах щодо окремої категорії осіб». У цій главі, поряд з іншими, має бути стаття про порядок обрання запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд щодо депутата місцевої ради.

10. Доведено, що слід передбачити такий порядок, відповідно до якого відсторонення депутата місцевої ради від посади, в разі притягнення його до кримінальної відповідальності, здійснюється виключно судом.

11. Статтю 31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» вважаємо доцільним доповнити наступною нормою: «Депутат місцевої ради може бути затриманий за підозрою у вчиненні злочину за згодою прокурора,

за винятком випадків затримання на місці злочину. Про затримання негайно повідомляється відповідна місцева рада».

12. Пропонується доповнити п. 2 ч. 6 ст. 106 Кримінально-процесуального кодексу України таким реченням: «При звільненні затриманого депутата місцевої ради доставляє його до судді з поданням про обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд».

13. Обґрунтовується доцільність у Кримінально-процесуального кодексу України обов'язкової участі прокурора при провадженні всіх слідчих дій з участю депутата місцевої ради, який перебуває у процесуальному статусі підозрюваного або обвинуваченого.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Доросінська Г. М. Оскарження до суду постанови про порушення кримінальної справи / Г. М. Доросінська // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №10. – С.157–160.

2. Доросінська Г. М. Порушення кримінальної справи щодо депутата місцевої ради / Г. М. Доросінська // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 37. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2007. – С.558–562.

3. Доросінська Г. М. Порядок притягнення депутата місцевої ради до кримінальної відповідальності / Г. М. Доросінська // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідження молодих учених : Збірник наукових праць. – Сімферополь. – 2007. – №10. – С.391–393.

4. Доросінська Г. М. Розв'язання питань недоторканності депутатів місцевих рад у кримінальному судочинстві / Г. М. Доросінська // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : Збірник наукових праць. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС. – 2008. – №2. – С.233–241.

5. Доросінська Г. М. Обрання підписки про невиїзд щодо обвинуваченого – депутата місцевої ради / Г. М. Доросінська // Удосконалення діяльності ОВС України з попередження й розкриття злочинів та інших правопорушень : Матер. всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Запоріжжя). – Запоріжжя : ЗЮІ. – 2007. – С.16.

6. Доросінська Г. М. Апеляційне оскарження постанови судді про обрання запобіжного заходу / Г. М. Доросінська // Досудове слідство : шляхи вдосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства : Матер. всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ : «Надвірнянська друкарня». – 2008. – С.177–179.

7. Доросінська Г. М. Особливості закриття кримінальної справи відносно депутатів місцевої ради / Г. М. Доросінська // Криміналістика у протидії злочинності : тези доповідей наук.-практ. конфер. (м. Київ). – Київ :

АНОТАЦІЯ

Доросінська Г.М. Порухення та розслідування кримінальної справи щодо депутата місцевої ради. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2009.

У дисертації узагальнено результати дослідження питань, пов'язаних з порушенням кримінальних справ щодо депутатів місцевих рад та проведенням по ним досудового розслідування. Вивчено їх сутність та характерні особливості. На основі аналізу теоретичних концепцій, законодавства та практики визначено порядок порушення та розслідування кримінальної справи щодо депутата місцевої ради.

Ключові слова: правовий статус депутата місцевої ради, порушення кримінальної справи, досудове розслідування, відмова в порушенні кримінальної справи, заходи кримінально-процесуального примусу, обвинувачений, підозрюваний.

АННОТАЦИЯ

Доросинская А.М. Возбуждение и расследование уголовного дела в отношении депутата местного совета. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет внутренних дел. – Киев, 2009.

В диссертации обобщены результаты исследования вопросов, связанных с возбуждением уголовных дел относительно депутатов местных советов и проведением по ним досудебного расследования. Изучены их сущность и характерные особенности. На основе анализа теоретических концепций, законодательства и практики определен порядок возбуждения и расследования уголовного дела относительно депутата местного совета.

Раскрыта сущность основных структурных элементов правового статуса депутата местного совета, а именно: правосубъектность; срок возникновения и прекращения действия депутатского мандата; функции, права и обязанности; гарантии деятельности депутатов и их ответственность.

Предложена категория «правовой статус депутата местного совета» – это

комплекс элементов, объединяющий нормативно регламентированные характеристики института депутата местного совета как представителя территориального общества, общественного деятеля и субъекта представительского органа местного самоуправления, который осуществляет функции и полномочия на основании Конституции и законов Украины.

Отмечено, что гарантии депутатской деятельности включают в себя: неприкосновенность полномочий депутата, обеспечении условий их осуществления; в освобождении депутата местного совета от производственных или служебных обязанностей для выполнения депутатских полномочий; в охране трудовых и других прав депутата; в особенностях возбуждения уголовного дела относительно депутата местного совета и применения меры пресечения. Автор предлагает предоставить депутатам местных советов гарантии депутатской неприкосновенности исключительно для эффективного и беспрепятственного осуществления своих полномочий.

Необходимо на законодательном уровне решить вопрос об увеличении сроков предварительной проверки по преступлениям, которые совершаются депутатами местных советов. Практическое решение этого вопроса, по мнению диссертанта, должно быть в предоставлении права прокурорам, в необходимых случаях, продлевать срок рассмотрения заявлений и сообщений о преступлениях до 30 суток.

На основании проведенного сравнительного анализа уголовно-процессуального законодательства РФ и Украины автор предлагает исключить из п. 2 ч. 2 ст. 468 проекта УПК Украины словосочетания «на основании вывода коллегии в составе трех судей апелляционного суда относительно наличия признаков преступления». Соответствующего изменения нужно внести и в части 3, 4 этой статьи.

Автор делает вывод, что наличие в законе исчерпывающего перечня обстоятельств для отказа в возбуждении уголовного дела, а также их четкая формулировка, является важной предпосылкой законности и обоснованности принимаемого решения.

Во время рассмотрения вопроса об особенностях принятия решения об отказе в возбуждении уголовного дела относительно депутата местного совета диссертант доводит, что решение об отказе в возбуждении уголовного дела относительно депутата должны принимать, в пределах своих полномочий, Генеральный прокурор Украины, его заместитель, прокуроры Автономной Республики Крым, городов Киева и Севастополя. Как следствие, предлагается дополнить ч. 1 ст. 31 Закону Украины «О статусе депутатов местных советов» следующим положением: «Эти же прокуроры в пределах своих полномочий принимают решение об отказе в возбуждении уголовного дела относительно депутата местного совета».

Автор предлагает исключить из п. 2 ч. 2 ст. 468 проекта УПК Украины словосочетания «на основании вывода коллегии в составе трех судей относительно наличия признаков преступления».

По мнению автора в п. 2 ч. 2 ст. 468 проекта УПК Украины должно быть

записано, что постановление о привлечении депутата местного совета как обвиняемого выносится соответствующим прокурором, которому предоставлено полномочие открывать относительно него уголовное дело в порядке, установленном ч. 1 ст. 31 Закона Украины «О статусе депутатов местных советов».

С целью избежания неопределенности через наличие в одном деле нескольких разных постановлений о привлечении в качестве обвиняемого предлагается усовершенствовать форму этого процессуального документа. В содержание этого постановления должен быть включен «пункт, согласно с которым, с момента вынесения постановления о новом обвинении, постановление о предыдущем обвинении отменяется».

Доказано, что следует предусмотреть такой порядок, в соответствии с которым отстранение депутата местного совета от должности, в случае привлечения его к уголовной ответственности, осуществляется исключительно судом.

Статью 31 Закона Украины «О статусе депутатов местных советов» считаем целесообразным дополнить следующей нормой: «Депутат местного совета может быть задержан по подозрению в совершении преступления при согласии прокурора, за исключением случаев задержания на месте преступления. О задержании немедленно уведомляется соответствующий местный совет».

Предлагается дополнить п. 2 ч. 6 ст. 106 УПК Украины таким предложением: «Перед освобождением задержанного депутата местного совета, его доставляют к судье с представлением об избрании относительно него меры пресечения, в виде подписки о невыезде».

Обосновывается целесообразность закрепления в УПК Украины обязательного участия прокурора при осуществлении всех следственных действий с участием депутата местного совета, который находится в статусе подозреваемого или обвиняемого.

Ключевые слова: правовой статус депутата местного совета, возбуждение уголовного дела, досудебное расследование, отказ в возбуждении уголовного дела, меры уголовно-процессуального принуждения, обвиняемый, подозреваемый.

SUMMARY

Dorosynska H. M. Launching and Investigation of a Criminal Case against a Local Councilor. – Manuscript.

Thesis on taking scientific degree of candidate of legal sciences in qualification 12.00.09 – criminal process and criminology; forensic enquiry; investigative activities. – Kyiv National University of Internal Affairs. – Kyiv, 2009.

Results of researching the issues related to launching criminal cases against

local councilors and carrying out the prejudicial inquiry have been summarized in the thesis. Their subject matter and features have been studied. The procedure of launching and investigating a criminal case against a local councilor has been determined basing on the theoretical concepts' analysis.

Key words: local councilor legal status, criminal case launching, prejudicial inquiry, refusal to launch a criminal case, means of criminal and procedural coercion, accused, suspect.